

Werk

Titel: Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici Parisiensis De Sibylla
Untertitel: Libri tres
Autor: Petitus, Petrus
Verlag: Lankisch; Guntherus
Ort: Lipsiae; Lipsiae
Jahr: 1686
Kollektion: VD17-Mainstream
Gattung: Altertumskunde
Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Werk Id: PPN737373385
PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN737373385>
OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=737373385>
LOG Id: LOG_0015
LOG Titel: Caput XI. - Caput XIV.
LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions. Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
 Georg-August-Universität Göttingen
 Platz der Göttinger Sieben 1
 37073 Göttingen
 Germany
 Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

earum principe, quantum in ipsis esset, perderent.

CAPVT XI.

Sibylle de seipsa iudicium: an aliquid inter hominem & demonem medium.

Quoniam hanc nobis in hisce disceptationibus legem imposuimus, vt nihil quod vsquam apud veteres de Sibylla extet, a nobis alienum putemus, aut inexcussum praterire sinamus; huic obsequemur, & quæ ipsa de naturæ suæ conditione siue gradu versibus prodidit, considerandum censemus. Extant hi versus apud Pausaniam in Phocicis, supra a nobis prolati, cum de patria eius ageremus, quam solam tunc in his quærebamus; nunc autem denuo reuocandi in conspectum, ex quibus qualis natura Sibyllæ fuerit, ipsius iudicio contemplemur.

Εγὼ δ' ἐγὼ γέναια μέσση θνητῶ τε θεῶν τε,
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ κητοφά-
γοιο,

Μητρὸς τε Ἰδογενῆς &c.

Ego vero ea sum conditione genita, vt in medio consistam naturæ mortalis & diuinæ: matre quidem Nympha immortalis edita, patre autem cetiuoro &c.

Ita

Ita patris Sibyllæ epithetum legunt omnes, & *ceti uorum* interpretantur. Quod non plane absurdum. Verumtamen cum ibi de media inter deum siue dæmonem Sibyllæ natura agatur, non video quid ad eam pertineat victus e cetaceo aquatiliū genere potius, quam ex aliis humanis alimentis mentio: nisi forte patris sui obscuritatem indicare voluit, qui solis salsamentis plebeculæ more victitaret; quod, vt dixi, nihil ad rem facit. Quamobrem venit in mentem suspicio, fortasse non rectam esse lectionem in eo epitheto, neque patrem suum Sibyllam *κητοφάγον* appellasse in iis versibus, sed *σιττοφάγον*, vt mortalem fuisse ostenderet; nempe fruge triticouē vespcentem: quo genere cibi Homerus *Iliad. E.* homines ab immortalibus separat:

ῥέε δ' ἄμβροτον αἶμα θεῶν,
 Ἰχῶρ, οἷος πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.
 Οὐ γδ' σίτον ἔδουσ', ἔπινουσ' αἰθ' ὀϊνον.
 Τῶν κ' ἀναιμόνες εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.
*fluebat autem immortalis deæ sanguis,
 Cruor, qualis scilicet fluit beatis diis.
 Non enim edunt triticum, neque rubrum vinum bibunt;*

Ideo sanguine carent & immortales vocantur.
 Sed hæc suspicio est & conjectura. Non porro omittendum, a Proclo hanc ipsam Sibyllæ de seipsa vaticinationem referri in commentario 5. ad Timæum Platonis; verum aliter primum *versum* concipi, sic nempe:

Εἰμὶ δ' ἐγὼ μέσση τε θεῶν, μέσση τ' ἀνθρώπων.

Sum vero media deorum & hominum.

Quæ mutatio in verbis tantum : fortasse quia verborum oblitus, satis putavit si sensum, quibus posset, verbis redderet : fortasse & Sibylla idem vaticinium vario verborum contextu edidit : vtrumque enim verisimile.

Patet igitur ex his verbis, putasse Sibyllam, se non purum esse hominem, sed aliquid medium inter homines & deos quam dæmonum esse naturam Platonici censuerunt. Ergo in numero dæmonum Sibylla. Atqui dæmones non moriuntur, mortua est Sibylla : non eadem proinde huiusquæ dæmonum natura. Ecce in disputationem de dæmonibus incidimus, verbis Sibyllæ inducti, ut expendamus, possitne Sibylla iis associari salvis philosophorum principis. Dæmonum quidem naturam in mediæ diuinæ & humanæ esse constitutam, auctor est Plato in Symposio : πᾶν τὸ δαιμόνιον (inquit) μὲξ ὅτι θεῶν τε καὶ θνητῶν. Munus autem τὸ ἐρμηνεύειν, καὶ διαπορθεύειν θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν. id est, interpretum & portitorum officio fungi, hominum apud deos, deorum apud homines. In Apologia autem Socratis dæmones nothi deorum filii esse dicuntur, vel ex Nymphis prognati. δαίμονες θεῶν παῖδες εἰσι νόθοι ἄνθρωποι, ἢ ἐκ Νυμφῶν. Ex his igitur nihil absurdi sit, in
dæmo-

dæmonum numero fuisse Sibyllam; quæ se, vt vidimus, mediam inter deos & homines iactaret, quæ item deorum nuntio & interprete apud homines fungeretur, & vice versa hominum apud deos: quando mediæ illius naturæ proprium munus esse constat. Si autem, quod alibi Plato de eadem dæmonum natura prædicat, spectemus, longe ab eo aberit Sibylla vt dæmonum coetui adscribi mereatur; multoque magis si de his theologos nostros audiamus.

Platonis quidem sententia est in Epinomide, quem Platonici sequuntur, dæmones anima intelligente & corpore constare, vt homines & astra; verum & animam eorum nobiliorem esse humana multoque diuinior, vtpote diis propior: corpus autem eiusmodi, vt spirituale & incorporeum nostro comparatum dici possit. Quippe quod non ex quatuor elementorum nexu sit concretum, neque ita crassum & terrestre, sed simplex ex vno singulari elemento: vnde illa diuisio dæmonum in Epinomide in ætherios, æreos, aqueos. Quibus plures etiam agnoscit Psellus in dialogo *περὶ ἐνεργείας δαιμόνων*, totidem scilicet eorum genera quot sunt mundi elementa. Itaque his quos Plato expressit, terrestres adiungit & subterraneos, quos *μυοφαῖς*, hoc est, *lucifugas* vocat. Quale genus corporum, si datur, quantum ab humanis & aliorum animalium differre debeat, nemo non videt. Caterum Sibyllam non dissimilem nostri

corporis

corporis naturam habuisse certum est: quippe quæ more aliorum hominum in ortum processerit, transacto item vitæ tempore communis animalibus necessitati cesserit, ut post videbimus. Quo vel vno Sibyllam a toto dæmonum ordine esse remotam liquet: non enim dæmones in philosophorum sententia nascendi aut denascendi vices agnoscunt, licet non sint omnino immutabiles: animo namque varios affectus suscipiunt amoris, odii, lætitiæ, ægritudinis, atque etiam iracundiæ, omnem denique, ut Platonius Apuleius ait in lib. de Deo Socratis, humani animi faciem patiuntur. Quo eos a diis distingui censet. Non ergo in dæmonum numero fuisse Sibyllam ex his constare potest.

Sed fortasse versus illi, quibus se mediam inter deos & homines dicit, non ita accipiendi, ut deorum nomen significet genus distinctum a dæmonibus; naturam videlicet ab omni corporea concretionem remotam; sed prout latius sumitur, & ad dæmones extenditur, quos etiam deorum nomine interdum vocari constat, quemadmodum deos vice versa sæpe ab Homero dæmones dici certum est. Quem nominis illius usum si ibi secutam concedamus Sibyllam, tunc non inter deos & homines, (quod dæmonum est) sed inter dæmones ipsos proprie dictos & homines hanc se mediam voluisse dicemus. Ex quo quæstio quidem non injucunda exoritur de specie humana, num ita sit individua, ut nullam naturæ sub hominis nomine diuisionem admit-

admittat. Quidni enim altiores in specie humana latere differentias credamus siue ad virtutem & præstantiam, siue ad vilitatem & ignominiam? Immanis quidem ingeniorum & morum distantia quemuis non præoccupatum, si non ad credendum, certe ad dubitandum compellat. Verum huic disputationi alium locum destinauimus : hic ne absurda nimis in versu allato Sibyllæ gloriatio videatur, quo se ancipitis inter deos, hoc est dæmones, naturæ esse prædicat; reconditam naturæ rationalis diuisionem, inter Pythagoricæ sectæ arcana habitam, & ab Jamblichio memoratam in libris de vita Pythagoræ, proponam ipsius verbis: ἰσορεῖ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ Πυθαγορικῆς Φιλοσοφίας, Μετέρεσιν πῶς τοιάνδε ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς πάνυ ἀπορρήτοις Μεταφυλάττεσθαι τὴ λογικῇ ζωῇ τὸ μὲν εἶναι θεός, τὸ δὲ ἀνθρώπος, τὸ δὲ οἶον Πυθαγόρας. id est, *Proditum ab Aristotele est in libris de philosophia Pythagoræ, quandam huiusmodi diuisionem apud viros ejus sectæ in arcanis conseruari: animal rationis particeps partim est Deus, partim homo, partim qualis Pythagoras.* Quibus verbis aperte tres rationalis gradus ostenduntur: primus in quo Deus, alter qui hominum est, tertius nomine carens, ideo paraphrasi expressus, dum is esse dicitur in quo fuit Pythagoras. Quo declaratur mediæ inter diuinum genus & humanum naturæ fuisse, diis quidem dæmonibusque inferior, homine autem maior

maior, non hic tantum sed & alii ingenio & virtute eminentes viri; quæ & Sulpitii Galli apud Romanos, Thaletis & Hipparchi apud Græcos, iudice Plinio, præstantia fuit: de quibus sic naturæ ille scriba lib.2. cap.12. *Viri ingentes supraque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehensa &c.* & paucis interiectis: *Maestri ingenio esse celi interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertores quo deos hominesque vicistis.* Rursus libri eiusdem capite 79. de iisdem naturæ interpretibus: *Quantum a Deo tandem videri possunt tales distare, dum viuant?* Quo significat, potuisse tales viros putari deos si mortui non fuissent: quia vero mortui sint, hoc solo cognosci non fuisse deos; sed si non dii, non continuo homines, sed mediæ conditionis inter homines & deos.

Atque hæc hunc in modum Sibyllæ gratia attigisse sufficiat, potius vt quæstionis gustum quendam offeram, quam quod tam paucis difficultatem explicari posse putem. Multa enim vltro citroque dicenda essent, sed quæ aliud tempus postulant. Non tamen illa silentio prætereunda, quibus eadem vates se se ipsa consolatur de hac moriendi necessitate, qua sola diis concedere cogatur. Extant hæc apud Plutarchum in libro toties laudato de Pythiæ oraculis; qui vtinam versus ipsos nobis conseruasset, aut si eos adscripserat, non hac parte codicem vetustas arrosisset. Sed tamen ex iis, quæ ibi Plutarchus

Q

tarchus

tarchus Serapionem quendam ex eo carmine recitantem inducit, quo ingenio fuerit Sibylla cognosci potest: ὁ μὲν Σεραπίων ἑμνήθη τῶν ἐπῶν, ἐν οἷς ὑμνησεν ἑαυτὴν, ὡς εἰδὲ δόξαν ἔσθαι λήξει μανικῆς· ἀλλ' αὖτις μὲν ἐν τῇ σελήνῃ ὥθεισι τὸ καλέμενον Φαινόμενον γενομένη πρὸς ὥπον τῷ δὲ αἴερι τὸ πνεῦμα συγκεραθέν, ἐν Φήμας αἰεὶ φορήσεται καὶ κληδόνιν. Εἰ δὲ τῆς σώματος μεταβοσκῆσα λόντος ἐν τῇ γῇ πᾶς καὶ ὕλης ἀναφυομένης, βοσκήσεται ταύτην ἱερὰ θρέμματα, χροᾶς τε παντοδαπὰς ἔχοντα καὶ μορφὰς καὶ ποιότητας ὅπῃ τῶν σπλάγχχνων, ἀφ' ὧν αἱ περὶ δαλώσεις ἀνθρώποις τῆ μέλλοντος. id est, Serapio hic quidem meminit versuum, quibus seipsa celebrat, tanquam vaticinandi munus ne morte quidem sit depositura: sed ipsa quidem superstes futura sit in lunari globo, in eamque facies dicitur conuertenda; spiritus autem aeri contemperatus una cum diuinis vocibus & omnibus quoquo versum diffundi debeat. Ex corpore autem suo in terra resoluta herba sit pullulatura, quam sacra pecora pascantur, unde colores eorum visceribus omnifarii, tum aliae qualitates inducantur, quarum inspectu homines periti eorumque futura sunt coniecturam capiant.

Hæc, inquam, aperte declarant quo ingenio fuerit Sibylla, quantos in pectore spiritus gesserit, quantum de diuinandi facultate sibi insita gloriaretur, quam ne morte quidem sua extinctum iri, sed in aere regnaturam semper ac suffecturam ad voces diuinas & omina hominum

auribus

auribus immittenda jactaret: sensuram quoq; hanc vim terram, nouaque pabula e corpore suo resoluta parituram, quibus pecudes refectæ opportuna habeant exta diuinationi, clarioraque rerum futurarum signa ostendant. Quæ si poetica leuitate non sunt effutita, immanem arguunt fastum & plane tartareum mulierculæ istius, haud dubie a damone animum eius obsidente & tales ei cogitationes immittente profectum: quod adhuc apertius infra ex oraculis eius patebit. Quod autem sic transmittendam suo excessu e vita vim illam fatidicam, qua viuens prædita esset, in elementa vaticinatur, sumptum videtur ex iis quæ de spiritus prophetici translatione & successione memorantur in sacris Ebræorum literis: quæ cum demon facta sciret diuinitus in sanctis vatibus, ipse in Sibylla suo modo exprimere voluit, vel certe persuadere populis, talem fore successionem fatidici spiritus Sibyllæ, qualem fuisse quorundam prophetarum sanctorum in alios meminisset. Vt de Mose scriptum Deuteronomii capite vltimo sub finem vbi de morte Moſis: *Josue vero filius Nun repletus est spiritu sapientie, quia Moſes posuit super eum manus suas.* Et in quarto Regnorum cap. 2. spiritus Eliæ, dum e terris turbine igneo rapitur in cælum, transit in Eliseum, qui statim vates primarius efficitur, & agnoscitur ab aliis prophetis qui eum adorant. *Videntes autem filii prophetarum qui erant in Jericho, dixerunt: requi-*

enit spiritus Eli super Eliseum; & venientes in occursum eius adorauerunt eum promi in terram.

Illud tanto fallacius Sibylla quanto arroganti-
tius, quod velut diuinationis vniuersitatem in
se collectam contractamque in ortu accepisset,
hanc in mundi elementa morte sua redituram,
in lunam, in aerem, in terram, edicit. Et sane
summam fuisse Ethnicorum vatem Sibyllam
vniuersalem mundanam infra certius patebit.

CAPVT XII.

*De altera Sibylla vita in luna globo.
Veterum theologorum de luna
& anima natura.*

NON est porro omittendum, quod loco Plu-
tarchi modo laudato eandem Sibyllam va-
ticipinantem vidimus de sua in lunæ globum post
obitum commigratione, ita quidem, vt quam
vulgo in eo sidere *faciem* vocant, ipsa efficiat-
tur. Quod sane ad literam acceptum nihil ab
anilibus deliramentis infusas fabulas pueris in-
susurrantium ad eos consopiosos differre vide-
tur. Scilicet antequam Sibylla rebus humanis
vale diceret, non apparebat eiusmodi facies in
luna? Qui hoc credit, non video cur non pa-
riter credat, non fuisse lusciniam. & hirundinem
ante Pandionis Atticæ regis ætatem: in quas
aves regis eius filias Procnem, & Philomelam

trans-

transformatas poetæ consensu celebrant. Concoquenda igitur hæc sunt, & ad succum saporemque veri sensus, quo animus alatur, meditationis calore redigenda. Vt autem intelligatur, quo hæc de Sibyllæ post mortem statu fabulose prodita spectent, nonnihil breuiter pro instituto de lunæ natura dicendum est; aliter non poterit quæ ab ipsa ducta est allegoria intelligi.

Cum multæ sint lunæ proprietates ab astronomis notatæ, vnā modo attingam omnibus notissimam & nihilominus proponendam de officio eius illuminandæ noctis. Quem enim vsum sol terris præbet interdiu, eundem luna noctu largitur mortalibus lucendo; quæ de causâ Aristoteles l. 4. de gener. animal. hanc minorem velut solem esse dicit: hanc etiam ἀνθήλιον dixerunt Græci, teste Hesychio, qui ἀνθήλιον exponit τὴν σελήνην, quod nomen *vicariam solis* significat. Philo Judæus ὑπερέτην καὶ ἀλάδοχον ἦλιν, *ministrā solis & absentis vicariam*. Plinius lib. 2. cap. 9. *sidus in tenebrarum remedium a natura repertum*. Eadem *nouissimum* est *sidus terrisque familiarissimum*, vt Plinius eodem loco dicit; quod & omnes consensu confirmant. Vnde limes & confinium eadem censetur, quo dirimuntur cælestia a caducis, tum etiam vtræque mundi natura committitur. *A luna enim deorsum* (inquit Macrobius lib. 1. cap. 11. in somnium Scipionis) *natura incipit caducorum &c.*

Supra autem omnia interitus expertia, Tullio ipso teste in eo somnio. *In infimo orbe* (inquit) *luna radiis solis accensa conuertitur: infra autem iam nihil est nisi mortale & caducum, præter animos generi hominum munere deorum datos: supra lunam sunt æterna omnia.* Tum lunæ, vt mediam par est, anceps conditio, & ad vtrumque naturæ ambiguo trahi se patitur genus, pro ut ad alterutram comparatur regionem. Nam terrenis comparata sidus est; superioribus terræ cuiusdam speciem præbet opaci cum perspicuo mixtura, & lucis indigentia, quam a sole, velut hæc quam habitamus moles, mutuatur. Quo nomine hanc phisici *ætheream terram*, auctore Macrobio citato loco, dixerunt. Quod & Plato in Apologia notauit, & Aristoteles secutus est, & qui Aristotelem secuti: in quibus Auerrois multis locis commentariorum, quæ longum esset referre. Ex quo intelligitur, hanc eundem in siderum ordine locum esse nactam, quam terra obtinet in elementis: nempe vt terra infima est elementorum, sic luna cælestium.

Eadem dicitur *femineum sidus*, non modo quia quicquid in se splendoris habet a sole recipit, qua causâ *σελήνην* genere feminino Græcis nuncupatam Ammonius notat comment. in lib. *περὶ ἐρμηνείας*; sed etiam quia humore, quem remisso calore mouet non discutit, alit omnia in terris, accedens corpora implet, abscedens inanit. Quod perennibus & vbiq̃ue obuiis

confe-

confessum experimentis omitto, vt de iis, quæ in ipsa apparent, varietatibus dicam; si tamen dicendum est de re adeo omnibus vñ comper-
ta & vulgata. Illud non tacendum est, maxi-
marum rerum ab iis, quæ in luna apparent, figu-
ris diuersis, sumpta esse argumenta & symbola,
ac præcipuas ad sapientiam opportunitates. Nam
tam multiformis luna apparet, variasque nobis
luminis incremento & decremento *Φάσεις* o-
stendit. Hæ mutationes abiire in prouerbum,
vt stultus qui mente nunquam consistit mutari
vt luna dicatur, quemadmodum in Ebræorum
sapientum prouerbiis legimus: immo & fortis hu-
manæ conditio hac imagine deploretur, cum &
hanc innumeris mutationibus obnoxiam esse
constet. Quamobrem & Ecclesiam in sacris li-
bris eodem lunæ typo adumbratam theologo-
rum doctissimi censent: quando & hæc, dum
in terris degit, luminis eius quod a Christo su-
premo sole suscipit, augmentum & decessiones
defectusque, maculas etiam & sordes, in suo lu-
mine haud secus ac luna in suo orbe ostendit.

Ac de his symbolis quæ luna præbet supra
naturam philosophantibus, hætenus theologo-
rum indagatio processit: aliam similitudinem
non minus nobilem, qua genus propheticum
lunæ comparatur, atque etiam non obscuro na-
turæ fœdere associatur, non viderunt: quam
nunc aperire institui, cum ad Sibyllæ confide-
rationem pertineat. Tribus autem potissimum

& hæc analogia & similitudo prophetarum cum luna continetur. Primum est luminis diuini, quo vates efficiuntur, influxus in anima humana: quemadmodum enim luna lumen a sole mutuatur & vires quas in hæc caduca transfundit; sic anima prophetæ lumen quo futura distinguat a numine recipiat necesse est, alioqui obscura horumque ignara penitus manet. Alterum est eiusmodi: vt luna nocturnum est sidus, neque honorem aut vim habet nisi in absentia solis; eo enim præsentem latet, velut alia astra maiori lumine obruta; sic neque animus vatis quicquam eximium habet aut sapit, dum ratio viget, & vitæ actiones regit: decedat hæc vis & somno aut furore solvatur, necesse est vt diuina accedat, & rerum futurarum signa animo imprimat. Hanc etiam similitudinem Philo Judæus in libro de hærede diuinorum his verbis expressit: ἕως ἐπὶ ἀεὶ λάμπει καὶ ἀπολείπει ἡ μὴν ὁ νῆς, μεσημβρινὸν δὲ φέγγος εἰς πᾶσαν τὴν ψυχὴν ἀναχέων, ἐν ἑαυτοῖς ὄντες δ' ἀκατέχοντες· ἐπειδὴν ὅμως δυσμαὶ γένηται, καὶ τὸ εἶκος ἔκστασις καὶ ἡ ἐνθεὸς ἐπιπίπτει κατοχωρικὴ τε καὶ μανία. id est, *Dum adhuc mens nostra exercita ac munia sua obiens, ceu meridianum tota anima lumen diffundit, tamdiu homines suæ spontis ac sui compotes nullo impulsu diuino concitantur: postquam autem sol iste animæ nostræ ad occasum venerit, tunc animi alienatio & diuinus incidit furor, quo occupantur prophetae.* Terti-

um est, confessa omnibus lunæ potestas in humores, quo fit ut euocatis ad caput humoribus atque agitat, homines furori opportunos efficiat: si præsertim radiatio accedat Saturni, cuius dominio atra bilis infaniæ parens subiecta est. Comitiales lunæ maleficio prosterni ac furere in confesso est: sunt autem comitiales melancholicis affines, procliui & mutuo unius morbi in alterum transitu; Hippocrate auctore in sexto popularium morborum. Nam & morbum magnum vel sacrum (ita ille, qui vulgo Græcis *ὀπληψία* vocatur, appellat) superueniente mania siue furore terminari, in secundo eorumdem librorum docet. Caterum & hos & illos dæmonum ludibriis esse opportunos, antiquis persuasum fuit: vulgus etiam qui morbo caduco implicarentur, alicuius peccati in Dianam, hoc est, lunam admissi dare pœnas arbitrabantur. Aretæus libro primo *χρονίων παθῶν* cap. de morbo comitali: *ἀλλὰ καὶ ἄδοξος ἡ συμμόρφη. δοκέει γὰρ τοῖσιν εἰς τὴν σελήνην ἀλιτρεῖσιν ἀφικνεῖσθαι ἢ νῆσος.* Quod etiam Sophocles hoc versu testatur:

ἦ ῥά σε ταυροπόλα Διὸς Ἄρετις ὤρμησεν ὀπιῆδς.
Ad quem versum Scholiastes notat: *τὸ πολ-
λὸς γὰρ τῶν μαινομένων ἐκ σελήνης νοσεῖν ὑποτί-
θενται, διὰ τὸ νυκτερινῶν δεσπόμεν φασμά-
των.* id est, Plerosque enim furentium ex luna agrotare existimant: propterea quod luna nocturnis dæmonum apparitionibus & spectris domina-
tur.

tur. Subscribit Georgius Venetus & explicat in problematis sect. 10. probl. 442. Cur aliqui vexantur a luna? Nonne quia ille planeta terreus, frigidus, atque siccus contrariatur (ita ille Scholasticorum licentia loquitur) natura, quæ diligit calidum & humidum. Quod potissimum euenit quando luna irradiatur a Saturno atram bilem constipante: adeo ut prepararetur sedes malo demoni, qui agit corpus agitatæ iam humoribus a luna reuolutione. Vnde tunc homini sc male disposito occurrit malus demon vexans ipsum & torquens. Hæc ille auctor, qui qua ratione lunam contra omnium aliorum sententiam siccam dicat, equidem nescio, nec scire laboro. Tales olim lunaticos dictos, Græcis σεληνιαζόμενος, etiam Matthæo cap. 4. & 17. reperio. Horum & meminit Firmicus Astronom. lib. 4. cap. 7. vbi de lunæ a Mercurio defluxu ad alios planetas. Si vero (inquit) a Mercurio per diem defluens luna, minuta lumine ad Saturnum feratur, faciet mendicos, pauperes, pannis obsitos, & misera egestatis calamitate demersos; alios seruire in templis facit, alios vero vagari compellit. Facit plerumque lunaticos, aut sacrarum valetudinum vitiis oppressos, caducos quoque ac misera commotione dementes. Vbi sacras valetudines interpretor raptus & ἐκστάσεις ab afflatu diuino & lymphationes. Quarum e classe cur caducos excludat, non video: cum maxime hunc morbum qui caducus & comitialis dicitur,

priscis

priscis sacrum habitum & nominatum constet. Certe Vallesius de sacra philosophia cap. 71. comitiales etiam & maniacos eadem appellatione intelligi censet; vbi locum illum Matthæi expendit: *Domine miserere filio meo qui lunaticus est, & male patitur: nam sepe cadit in ignem, & crebro in aquam.* Vallesius; *Ex his verbis constat, haud dubie epilepticos dici lunaticos: constat quoque ex multis veterum locis, & ex communi hominum sententia, lunaticos vocari maniacos.* Et hoc, vt dixi, quia luna humores agit, maxime quo tempore pleno lumine fulget. Quamquam non omnes eodem lunæ statu moueri constat; magis enim in plenilunio qui biliosis & crudis abundant succis, quales sane melancholici, item comitiales ex atra bile; eiusdem autem sideris deliquio, qui pituitæ aut crudorum humorum vitio ad eos affectus proclives sunt; eodem Vallesio auctore. Sed de his hæcenus.

Ex his patet ratio eius vaticinii, quo Sibylla dicit, sibi sedem in luna paratam post mortem, vt supra allato Plutarchi loco vidimus: quamobrem item Thespesius quidam apud eundem Plutarchum in libro de sera Numinis vindicta, ex somnio quod in Trophonii antro viderat, Sibyllam e lunæ globo de morbo & morte Vespasiani Cæsaris vaticinantem audiuisse dicatur. Siue eiusmodi somnium vere homini illi contigit, siue ipse finxit se vidisse, siue alii de ipso fabulati. Quicquid sit, non huius
mentio

mentionem fecisset Plutarchus, nisi tali somnio vel figmento aliquam in natura subesse rationem putasset. Plutarchi verba hæc sunt : ἀλλ' ἦκε παρῶν Φωνὴν ὀξείαν γυναικὸς ἐν μέτρῳ φεράσσαν ἄλλα τέ τινα, καὶ χρόνον (ὡς ἔοικε) τῆς ἐκείνης τελευτῆς. ἔλεγε ᾧ ὁ δαίμων, τὴν Φωνὴν εἶναι Σιβύλλης, αἰεὶν γὰρ αὐτὴν παρὰ τῶν μελλόντων, ἐν τῷ παρῶν τῆς σελήνης παρὰ φεραμένην. βεβλόμενος ἐν ἀκροῦσθαι πλείονα, τῇ ῥύμῃ τῆς σελήνης εἰς τὸ ναυτίον, ὥστε ἐν ταῖς δυνάμει ἐξέωσθη, καὶ βραχεία κατήκασεν ὧν ἦν καὶ τὸ παρὰ τὸ Ουεστίον ὅρος καὶ τὴν Δικαιοαρχίαν ὑπὸ πυρὸς φορᾷ γενησόμενον· καὶ τι κοιμαῖον παρὰ τὸ τότε ἡγεμόνος, ὡς ἐσθλὸς ἐὼν νόσω τυραννίδα λείψει. id est, *Sed prateriens (anima Thespesii) acutam vocem mulieris audit, versu cum alia quedam renunciantis, tum & tempus, ut apparuit, quo ipse obiturus esset. Hanc autem Sibylle esse vocem demon indicavit : nimirum hanc, dum in lunæ facie circumfertur, de iis quæ sunt euentura canere. Cum autem plura audire vellet, quominus posset, rapida lunæ vertigo obstitit, cuius violentia in partem aduersam est abreptus. Quo factum ut paucula quedam dumtaxat ei audire licuerit. Ex quibus de Vesunio monte & Puteolis, tum de imminente clade ab igne inde erupturo. Præterea breue quiddam de imperatore qui tum regnaret, quod cum bonus princeps esset, non ferro ut alii, sed morbo imperium relicturus esset. Nec vero ex hoc somnio tantum apparet id quod dixi* de

de vatum agnatione ad lunam ; sed & Plutarchus ipse , priscorum theologiam secutus , præfidentes vaticiniis dæmones in eo fidere tanquam in apto & familiari domicilio collocat , qui inde euocati descendant huc ad loca oraculis nobilitata , eorum quæ ibi geruntur curam susce-
pturi. *ἐν αἰεὶ Ματρίβουσιν ἐπ' αὐτῆς (σελήνης) οἱ δαίμονες , ἀλλὰ χρησιμῶν δεῦρο κατὰσιν ὀπι-
μελησόμενοι.* Aliquot deinde eorum geniorum ceu familias & sodalitia nominat , tum etiam loca in quibus maxime vim suam ostendere so-
lerent : Idæos Dactylos in Creta ; Corybantes in Phrygia ; Trophoniadas in Lebadia Bœotix. Cur autem anima Sibyllæ non simpliciter in lu-
na , sed proprie *ἐν τῷ προσώπῳ σελήνης* , in fa-
cie lune esse dicatur , non immerito aliquis re-
quirat. Age & istuc quicquid est arcani ex his literis effodere tentabo , quando in hæc auiæ Musarum loca nullius ante trita solo diuertere placuit.

CAPVT XIII.

De facie Lune : Et quid Sibylla cum eo meteoro.

Quam in' luna Græci *faciem* (hoc enim vox *πρόσωπον* sonat) dixere , nihil esse aliud quam partium opacarum cum luminosis quandam mixturam & dispositionem satis constat. De causa quæ hanc varietatem facit liti-
gant

gant philosophi, quorum opiniones videre est apud Plutarchum in secundo de placitis philosophorum, & in libro de facie in orbe lunæ. Quidam lunæ naturam minus sinceram esse opinati sunt, ideoque maculosam videri, quod ex partibus partim perspicuis & igneis, partim opacis & terreis concreuerit; quæ fuisse videtur Anaxagoræ sententia apud Plutarchum citato loco: lunam talem apparere. *Διὰ τὴν ἀνωμαλότητα τῶ συνκρέματος. Διὰ τὸ ψυχρομυγὲς αἶμα καὶ γεώδες. ὡς ἀναμείχθαι γὰρ τῷ πυρρῶδεϊ τὸ ζοφῶδες, propter concretionis disparilitatem, in qua multum est frigidi & terrei admixtum: igneis enim & luminosis partibus tenebrofi multum esse interpositum.* Quam opinionem Stoici amplexi pariter in luna τὸ στερείδες τῆς ἑστίας substantiæ *diuersitatem* agnouerunt: vno verbo, μὴ εἶναι αὐτῆς ἀκέραιον τὸ σύνκρεμα. Ad quos mihi respexisse Philo Ebræus videtur, cum in lib. de insomniis sic de lunæ natura philosophatur: λέγεται γὰρ, ὅτι σελήνη πλήμα μὲν ἀέρος, τὸν αἰθέρος ἐκείνου, ὡς ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀστέρων. κρᾶμα ἧ ἐκτε αἰθερώδους ἢ αἰερώδους ἑστίας, καὶ τό γε ἐμπερσόμενον αὐτῇ μέλαν, ὃ καλεῖσιν Ἰνες, πρῶτον, ἔδεν ἄλλο εἶναι ἢ τὸν ἀναμεμιγμένον αἶερα, ὃς καὶ φύσιν μέλας ὢν, ἄχρις ἑρᾶνθ' τείνεται. id est, *Sunt certe qui dicant, lunam non esse globum puri ætheris, ut cætera sidera, sed mixtum ex æthere aereque; & apparentem in ea nigredinem, quam nonnulli vocant faciem, nihil aliud esse,*

quam

quam admixtum aerem, qui suapte natura usque ad calum tenditur.

Cæterum non mihi facile aliquis persuadebit, naturam lunæ ex diuersis esse coagmentatam, velut corpora illa quæ mixta proprie dicuntur: quod si ita esset, non minus iis dissolutioni obnoxiam esse oporteret, neque esset cur cælestibus potius quam caducis aggregaretur. Quemadmodum neque iis facile accesserim, qui eandem lunæ quæ nostræ terræ naturam putant: in ea esse montes, & depressas conualles, lucos, maria, & cætera quæ apud nos reperiuntur. Quin habere & hanc suos habitatores, animantia multo his nobis cognitis pulchriora, eius virtutis quæ sit quintupla & decupla eius quam nostratia animalia ostendunt, ex Pythagora citato loco refert Plutarchus. Tametsi Aristoteles suos lunæ esse incolas alicubi agnoscere videtur: & Platonem in Phædone, sub finem dialogi, ea quam Socrates celebrat superiore terra & cælo contigua, earum quæ in luna sunt regionum varietatem per modum fabulæ adumbrasse censet Plutarchus; in quibus plagis omnia quæ apud nos sunt, atque adeo animalia, multo præstantiora haberi dicuntur. Sed profecto potior mihi videtur eorum sententia, qui allegorice hæc a Platone in hunc modum composita arbitrantur; quos & Origenes sequitur in septimo eorum librorum quos contra Celsum edidit.

De

De sideris autem huius natura & facie omnino sentiendum est, vt Aristoteles nobis proposuit, si sapere volumus: non vlla diuersorum mixtione ea maculas effici, sed quadam cælestis naturæ in luna degenerantis defectione atque, vt ita dicam, detrimento, quod hæc minus in se eius perfectionis habeat quam alia astra; vt-pote ab eo quod in eo genere perfectissimum est remotior, terris autem propinquior & caducis confinis. Itaque non solum in lucis participandæ gradu inferior aliis stellis deprehenditur; quam non sibi insitam & vernaculam nacta est, verum aliunde accipit; sed etiam in figura. Cum enim communis omnium siderum & elementorum figura hæc sit, quam omnium esse nobilissimam constat, nempe orbicularis, non tamen ita exactam luna hanc figuram, atque alia supra eam sita astra, habere potuit: quemadmodum neque terræ moles adeo æqualis est rotunditatis, atque alia elementa. Proinde vt in terra sic in luna esse inæqualitates perquam naturæ ordini consentaneum est. Quade causa lunam quandam in cælesti natura terræ similitudinem atque rationem præ se ferre censuit Aristoteles, vt variis suorum commentariorum locis Auerrois testatur. Eadem igitur naturæ lege factum putandum est, vt nunquam luna lumen solis omni ex parte æqualiter recipere valeat; quod eius partes non eodem modo se habeant ad solem, sed quædam lumen
melius

melius conceptum repercutiant, nempe densiores, aliæ, licet non ita raræ vt penitus transmittant, rariores tamen sint quam vt valeant ad nostrum obtutum repercutere; quo fit vt quandam nigroris & obscuritatis speciem eminus conspicientibus præbeant. Ita ex hac laxiorum partium cum spissioribus dispositione & contextu emerfit nobis facies illa in globo lunæ, quam prisca illi sapientes Sibyllinæ proprietatis symbolum atque imaginem esse voluerunt. Quo similitudinis fundamento, nunc explicandum est.

Quemadmodum igitur luna, vt modo ostensum est, non per totius globi compagem solis lumen concipit, sic neque mens Sibyllæ (eadem ratio est aliarum vatum) tota numinis afflantis luce exsplendet, sed ei cognitioni quam recipit rerum futurarum non pauca maculæ & nubila interponuntur, (ita appello ambages & ænigmata, quibus oraculorum veritas infuscatur) vt etiam Maro his versibus testatur:

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla

*Horrendas canit ambages, antroque remugit,
Obscuris vera inuoluens.*

Quod adeo proprium oraculorum, vt eo sublato non amplius oraculum censeatur. Vnde Græcis λοξίας Apollo dictus ab verborum obliquitate & ambagibus: quo etiam epitheto vsus Aristophanes in Pluto. Non quod Deus consulto luci, quam animæ infundit, nubes & caliginem

nem misceat, & negotium vltro hominibus facessat, vt Hieronymus exponit lib. 14. in Ezech. cap. 45. *multa*, inquit, *dicuntur inparabolis & enigmatibus*, vt qui habet aures audiendi audiat: *omnisque propheta in obscuritate continet veritatem*, vt discipuli intrinsecus audiant; *vulgus ignobile & foris positum nesciat quid dicatur*. Quod perinde est ac si quis imaginum perplexitatem, quæ in nonnullis speculis apparet, non ipsis sed formæ eius, qui se in illis intuetur, imputet; aut colores nubium, atque adeo arcus cælestis, aut vmbas corporum, lumini ipsi adscribat. Multo melior est Plutarchi interpretatio, qui naturæ animi humani id adscribit, qui nihil sine phantasia cognoscit. Huic vim suam accommodat Deus, velut alia agentia materiæ, quam informant, conditioni. Ita neque is proxime menti absque medio rerum futurarum notiones imprimit, sed interuentu imaginum phantasiæ, prout fert natura & captus animi humani. Cæterum eæ imagines aut iis quæ cognoscuntur ad amissim congruunt, aut cum aliqua permutatione, quæ vna res per alterius speciem insinuetur, vt fit in allegoriis & ænigmatibus. Horum proinde modorum alterutro Deus futura vatibus significet necesse est. Atqui non priore modo: quorum tantum cognitioni conuenit, quæ consueta & naturali via sensuum & rationis occulta ex notis venantis comparatur. Superest igitur

igitur vt altero modo, per species quidem imaginationis, sed paulum permutatas, & a propriis rebus ad peregrinas quadam proportione atque similitudine detortas. Qui modus posterior conuenit animæ præter omnem rationis coniecturam emergenti in lumine diuino ad cognitionem rerum futurarum. Non quod Deus non possit, si velit, citra ambages & figuras indere alicui notiones claras, quibus futura præsentiat; vt cum Mosi ore ad os loquebatur, hoc est, menti illius sese nullius rei interuentu ingerebat; sed quia minus, vt dixi, is modus veritatis adipiscendæ congruens animæ humanæ.

Hoc probe intelligens Plutarchus in libro de Pythiæ oraculis, in quo disputat cur Pythia amplius responsa versibus non daret, eam vatem (eadem ratio est Sibyllæ, eadem cæterorum vaticinantium) sic se habere ad Deum dicit, vt instrumentum quod magis accommodatum sit opifici, magisque ei obediens, quam luna est soli ad luminis vices & transmissionem in terras tempore noctis, ne noctes omnino munere tanto, quale est lumen, careant. Et tamen (inquit) idem lumini in lunæ globum incidenti euenit, quod imaginibus iis quas specula varie ad oculos remittunt, prout inter se conformatione differunt: aliter namq; eandem imaginem reddit bene plana & æqualis speculi superficies, aliter conuexa, aliter concaua. Eodem modo de luna existimandum censet; eam nem-

pe, tametsi ad id factam vt solis in se imaginem recipiat & terris ad tenebrarum solatium remittat, non tamen qualem a sole lucem recipit transmittere, sed multa propriae substantiae inaequalitate mutatam. Verba magni scriptoris, quibus hanc comparisonem proponit, tametsi insigniter corrupta, vt in vulgatis extant codicibus, referam, quia sine manuscriptis libris, quae a me procul, restitui non possunt: ἔθεν ἔτε μᾶλλον ἰδέαν ἔοικε, ἔτε ὡς ὄργανον χρῆσθαι φύσει γέγονεν εὐπειθέστερον σελήνης. λαμβάνουσα δὲ παρ' ἡλίου τὸ λαμπρὸν καὶ πυρρὸν, ἔχ' ὁμοίον διποπέμπει πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ μὴ τὴν αὐτὴν καὶ χροῖαν μετέβαλε καὶ δύναμιν ἔχεν ἑτέραν· ἡ δὲ θερμότης καὶ παντάπασιν ἐξόριχται καὶ περιέλειπε τὸ φῶς ὑπὸ ἀδυναμίας. Atque hæc recte Plutarchus de solis luce degenerante in globo lunæ: nisi quod non recte dicit, destitui omni calore lumen illud quod luna a sole in terram reflectit. Hoc enim falsum esse experientia docet, & ex ipsa Aristoteles lib. 4. de partibus, nempe ἐν πανσελήνοις ἀλεεινότερας εἶναι τὰς νύκτας. Διὰ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ποτὶς εἶναι ἰεπιδiores in pleniluniis propter lumen lunæ. Qua ratione idem in lib. 4. de generat. animal. lunam ceu alterum esse solem minorem censet. Sed hæc in transcurso, nunc ad rem.

Consequens est, vt ad hanc Sibyllæ cum luna comparisonem & similitudinem vtriusque amplius declarandam exemplis ostendamus, quem-

admo-

admodum & lumen illud cæleste, quo Deus vatum animam collustrat, in vnoquoque eorum degeneret, ac varias assumat notiones atque eloquendi formas, prout in hominibus ingenia & mores variant. Vnde autem potius sermonis eius argumentum & demonstrationem petam, quam ab Hieronymo, latinorum Patrum doctissimo? Quæ igitur hic initio expositionis, quam in librum Amos prophetæ edidit, notat ad hæc verba: *Dominus de Sion rugiet*: subiungere haud grauabor. *Naturale est ut omnes artifices suæ artis loquantur exemplis, & vnusquisque in quo studio triuit ætatem illius similitudinem proferat. Verbi gratia, qui nauta est & gubernator, tristitiam suam comparat tempestati, damnum naufragium vocat, inimicos suos ventos contrarios appellat; rursus prosperitatem & letitiam auram placidissimam & secundos nominat ventos, tranquilla maria & aquora campi similia. E regione miles quicquid dixerit, scutum, gladium, lorica, galeam, lanceam, arcum, sagittam, mortem, vulnus & victoriam sonat. In ore philosophorum semper Socrates & Plato, Xenophon & Theophrastus, Zeno & Aristoteles, Stoici versantur & Peripatetici. Oratores Lysiam & Hyperidem, Periclem & Demosthenem, Gracchos, Catones, Tullios & Hortensios in cælum laudibus ferunt. Poetæ, si epici sunt, Homerum atque Virgilium, si Lyrici, Pindarum & Flaccum crebro sermone celebrant. Cur hæc dicta sunt? ut*

scilicet ostendamus, etiam Amos prophetam, qui pastor de pastoribus fuit, & pastor non in locis cultis & arboribus ac vineis confitis, aut certe inter silvas & prata virentia, sed in lata eremi vastitate, in qua versatur leonum feritas, & interfectio pecorum, artis suæ usum esse sermonibus, ut vocem Domini terribilem atque metuendam, rugitum leonum & fremitum nominaret: eversioem Israeliticarum urbium pastorum solitudini & ariditati montium comparans: Dominus, inquit, de Sion rugiet &c. Et in procæmio addit de imperitia eius quod ad stylum attinet: Ex hoc numero pastorum & Amos propheta fuit, imperitus sermone sed non scientia. Idem enim qui per omnes prophetas in eo Spiritus Sanctus loquebatur. Ut igitur lumen solis in luna, sic Spiritus Dei in animis vatum modificatur, naturisque diuersis se accommodat: in his eloquentius & fortius sonat, in aliis agrestius, cæterasque humanitatis differentias induit, auctore Hieronymo.

Multa & Plutarchus dicto loco habet in eandem sententiam: qui etiam numinis afflatum, quem Græci ἐνθουσιασμόν vocant, vino comparat, & Charemonis affert sententiam, qua dicit vinum moribus bibentium obsequi atque attemperari: ὁ μὲν γὰρ οἶνος, ὡς ἔλεγε Χαιρέμων, τοῖς πρόποις κεράννυται τῶν πινόντων· ὁ δὲ μανλικὸς ἐνθουσιασμὸς, ὥσπερ ὁ ἐρωλικὸς, χρῆται τῇ ὑποκειμένη δυνάμει, καὶ κινεῖ τῶν δεξαμένων ἕκαστον κατ' ὃ πέφυκεν. id est, Etenim vinum,

ut Chæremón dicebat, in mores bibentium transit: nec secius fatidicus furor, quemadmodum & amatorius, subiecta animi potestate vititur, & vnumquemque ut natura est aptus mouet. Cum igitur multa afferri possint, quibus vatum indoles & respectus ad vim diuinam adumbretur, nullam tamen constat huius societatis & diuinæ operationis nobiliorem esse similitudinem hac quæ a luna ducitur, in illo Thespesii somno expressam. Quam paulo latius explicare visum est, ut intelligatur, non de nihilo fingi Sibyllam in facie lunæ adhuc vaticinantem: & quia viri docti, cum varias a lunæ natura sumptas similitudines in suis hieroglyphicis traderent, hanc nescio quomodo silentio præterierunt.

CAPVT XIV.

De Sibyllæ cultu, sepulchro & epitaphio. Auctorum in his dissensio.

Addam & de Sibyllæ cultu, sepulchro, & carmine illi inscripto quæ potui reperire. In his statim occurrit illud ex sæpius jam citato Aristotelis libro, de duplici cognomento Sibyllæ Erythrææ in Italia: *οὕσαν μὲν Ερυθραίαν, ὑπὸ πύλων Μεγάγχεραν καλεσμένην*. Quid sit enim *μεγάγχερα* non intelligo: dictio nihili, pro qua legendum sine dubio est *μεγάγχερα*,

elementi vnius mutatione. Est autem compositum nomen ex μέλας, quod *nigrum* significat, & χλαῖνα, qua vsus Moschus in epitaphio Bionis:

καὶ σάτυροι μύροντο, μελάγχλαινοί τε πρήπτοι.

Quam plane veram esse lectionem res ipsa probat. Erat enim χλαῖνα antiquis crassioris vestis genus, aliis superiniici solitum, ideoque hiemi accommodatum: vt ex prouerbio colligitur in eos qui rebus necessariis tempore alieno abutuntur: ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατὰ τρέβεις, *aestate lenam conteris*: nam & Latini græcam vocem vno elemento detracto in vsum traxerunt, pro χλαῖνα *lenam* dicentes. Hanc diuites ad cœnam prœdeuntes purpuream gestabant: quo illud spectat Iuuenalis Sat. 3.

cauet hunc, quem coccina lena

Vitari iubet, & comitum longissimus ordo.

Plebei autem homines, item remoti a fastu, & in secessu viuentes, pulla aut nigra utebantur. Qualem & monachorum vestitum suo tempore fuisse testatur Eunapius in Ædesio, sed non absque morfu virulento, vt ethnicus: τυραννικὴν γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν τότε πᾶς ἄνθρωπος μέλαιναν φορῶν ἐδῆτα, καὶ δημοσία βεβλόμενος ἀχρημονεῖν. *tunc enim tyrannicam habuit potestatem quisquis nigra veste indutus esset, & indecorum habitum publice profiteri vellet.* Vbi μέλαιναν ἐδῆτα intellige μέλαιναν χλαῖναν. Lena igitur & nigra vsam fuisse Sibyllam id cognomen indicat, quo hanc homines illius temporis

poris designarunt, vt alieno a sexu vestis genere insignem : non videtur enim læna mulierum fuisse, sed virorum. Quod Justinus Martyr parum aduertens in Admonitorio ad Græcos σολήν ei tribuit.

Aliud de cultu Sibyllæ quod dicam non habeo; nisi quod Constantinus Cæsar apud Eusebium de diademate, quod cum Apolline cui seruiebat commune gerebat, tradit: *ἱέρεια ἦν τῷ Απόλλωνος, Διάδημα ὁπίσης τοῦ θεοσκευομένου ὑπὸ αὐτῆς Θεῷ Φορεῖσα.* id est, *Sacerdos erat Apollinis, diadema quale Deus quem colebat ferens.* Hoc diadema corona fuit ex lauro, solenne vatum ornamentum, quos hac causa *δαφνηφόγος* vocat Lycophron in Alexandra; non enim quia laurum vorabant, vt Ronsardus noster accepit, & plerique omnes exponunt, sed quod illis quæstus & victus ex vaticinio esset, cuius argumentum & symbolum fuit laurus. Ita Tzetzes id epithetum explanat.

Quod ad sepulchrum autem eius attinet & epitaphium; quo in loco, vt primum id exequar, obierit, & sepulta fuerit, non conuenit inter auctores: nec mirum, quando neque de loco natali. Justinus Martyr Cumis vita functam & conditam credidit, quod se ab eius vrbs ciuibus, cum in Italia esset, accepisse dicit, sibi etiam loculum, in quo eius reliquiæ positæ essent, monstratum refert in Parænetico jam sæpius

laudato : αὐτοὶ γὰρ ἐν τῇ πόλει γενομένοι παρὰ
 τῶν πενηντητῶν μεμαθήκαμεν, τῶν καὶ τὰς πό-
 πης ἐν οἷς ἐχρησμάδει, ἡμῖν ὑποδείξαντων, καὶ
 Φακὸν ἵνα ἐκ χαλκῆς κατασκευασμένον, ἐν ᾧ
 τὰ λείψανα αὐτῆς σώζεσθαι ἔλεγον. *Ipsi enim
 cum in ea urbe essemus, ab iis qui hospites ad qua-
 que visenda deducere solent didicimus, qui etiam
 nobis ostenderunt loca in quibus vaticinaretur, tum
 etiam loculum quendam lentis forma ex aere, in
 quo reliquias eius custodiri dicebant.* Suffragatur
 Trimalcio apud Petronium : *Nam Sibyllam*
 (inquit) *Cumis ego ipse oculis meis vidi in ampul-
 la pendere; & cum illi pueri dicerent, Sibylla ti-
 thelis? respondebat illa, apothanin thelo.* Suf-
 fragatur, inquam : quia licet nouum, inaudi-
 ditum & friuolum est quod de ampulla dicit,
 in qua Cumis Sibylla pendebat ; & de pueris
 illam, quid vellet, interrogantibus ; tum illa
 vicissim respondente : velle se mori ; occasionem
 tamen mimico spectaculo hinc præbitam appa-
 ret, quod Cumis sepultam esse Sibyllam vulgo
 persuasum esset. Nam & diu in eo antro, quod
 Cumis habebat, corpore ad extremam tabem
 prope absumpto, vitam in vnius vocis vsu re-
 tinuisse dicitur, quemadmodum supra ex Seruii
 ad sextum Æneid. commentario ostendimus.
 Pausanias autem hanc in Troade extinctam lon-
 go æuo, sepultamque in luco Apollinis, cognom-
 ento Sminthei, cuius æditua fuisset, tradit:

sepul-

sepulchrum etiam illi extructum operis eximii. Huic namque ad dextram apposita erat Mercurii statua ex lapide artificiose exsculpta, figura, ut mos fuit, quadrangulari; ad laeuam Nympharum signa ex eadem materia, fonsque inibi iugi aquæ strepitu in conceptaculum defluens. Tanta est auctorum de loco, in quo sepulta fuit Sibylla, dissensio. Neque id sane mirandum in rebus tam vetustis & remotis. Duorum autem alterutrum non absurde dici potest: aut scilicet Sibyllam multo quidem tempore Cumis usque ad senectutem vixisse, non tamen ibi sed Erythris loco natali defunctam, in quem locum patriæ desiderio, ut est ingenium humanum, reuertisset: quod si recipimus, narratio Iustini & aliorum traditio plane ad nihilum redit; vel si Cumis conditam magis placet, Pausaniæ memoratum illud monumentum, quod in Troade habuit, ad memoriam tantum & speciem eadem a ciuibus positum dicemus: nempe cenotaphium potius quam verum sepulchrum, dum plures ciuitates sibi certatim, ut supra ostendimus, Sibyllam vindicant. Quorum utrum sit verisimilius vnicuique liberum esto iudicium. Elegos quidem, quos in columna sepulchri incisos fuisse refert Pausanias, quos & nobis legendos exhibet in Phocicis, omittere, cum sint elegantissimi, in longa præsertim & accurata de Sibyllæ rebus disquisitione, peccatum esset maximum

mun in Musas, quarum & sacerdos fuit. Hos igitur in libri huius calce adscribere visum est:

Α δ' ἐγὼ αἰ Φοίβοιο σαφηγορὶς εἰμὶ Σύβυλλα,
τῷ δ' ὑπὸ λαϊνέῳ σάματι πυθομένα.

Παρθένος ἀνδάεσσα τὸ πρὶν, νῦν δ' αἰὲν ἀναυδος,
Μοῖρα ὑπὸ σιβαρῇ τήνδε λαχῶσα πέδῃ.

Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ερμῇ τῷ δ' ὑπὸ-
κειμαι,

Μοῖραν ἔχουσ' ἑκάτω τῆς τότε ἀνακτορῆς.
Apponam & latinam eorundem interpretationem ex Romuli Amasæi sententia, eorum in gratiam qui græca assequi non possunt:

*Illa ego sum Phæbi interpres non vana Sibylla,
Hic quæ marmoreo contineor tumulo.*

*Vocalis quondam, æternum nunc muta puella,
Heu! nimis hac fati compede pressa graui.
Mercurio tamen & Nymphis sociata quiesco:
Phæbo quod fuerim grata, ferens pretium.*

PETRI